

Forebyggelse og håndtering af ulykkes- og sikkerhedsrisici på danske uddannelsesinstitutioner.

– En vejledning om sikkerhed og kriseberedskaber

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning.....	3
2. Resumé.....	4
3. Lovgrundlaget	6
4. Den forebyggende indsats overfor udviklingen af voldelig og kriminel adfærd	7
4.1 Prioritér et godt undervisningsmiljø, herunder elevernes og de studerendes trivsel	7
4.2 Identificering af et usundt undervisningsmiljø og elever og studerende med problemer	9
4.2.1 Opbygning af en hensigtsmæssig infrastruktur	9
4.2.2 Indikationer på et usundt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd og andre faresignaler	10
4.3 Reaktioner på mistrivsel, dårligt undervisningsmiljø, og andre faresignaler	12
5. Udmøntningen af kriseberedskaber og indsatsen efter at en ulykke eller krise har fundet sted.....	14
5.1 Overordnet for udmøntningen af kriseberedskaber.....	14
5.2 Spotte en hændelse og reagér.....	16
5.3 Alarmering	16
5.4 Sikringen af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation.....	17
5.5 Indsatsen efter at en ulykke eller krisesituation har fundet sted	19
6. Oversigt over relevante eksisterende tiltag, myndigheder og organisationer.....	21
6.1 Samarbejdet mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP)	21
6.2 Samarbejdet mellem skole, socialforvaltningen og politi (SSP)	22
6.3 Frivillige og andre relevante organisationer	22
Bilag: Vejledning om tavshedspligtsregler.....	23

1. Indledning

Sikringen af et godt og sikkert undervisningsmiljø er helt central, når uddannelsesinstitutioner skal forebygge mod ulykker og krisesituationer, idet et godt undervisningsmiljø kan medvirke til at forhindre og begrænse unødvendige kriser og konflikter. Det følger af undervisningsmiljøloven¹, at elever og studerende har ret til et sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt undervisningsmiljø.

Nærværende vejledning har særlig fokus på sikkerhedsspørgsmål. Vejledningen indeholder retningslinjer og anbefalinger til, hvorledes uddannelsesinstitutionerne kan forebygge og håndtere forskellige ulykker og kriser, og vejledningen skal således virke som inspirationsmateriale og tjekliste for uddannelsesinstitutionerne. Det er vigtigt at påpege, at de angivne anbefalinger, herunder eksemplerne, er udtryk for nogle generelle retningslinjer, som kræver lokal tilpasning ved den enkelte uddannelsesinstitution. Vejledningen skal derfor ikke betragtes som en udtømmende opregning af mulige forebyggelses- og håndteringsmetoder af forskellige ulykker og krisesituationer. Det er op til den enkelte uddannelsesinstitution at arbejde målrettet med en forebyggelsesindsats og sikre et kriseberedskab, som er tilpasset de lokale forhold.

Med baggrund i de tragiske skoleskyderier i Finland og en indledende meningstilkendegivelse fra lederforeningerne, tog Undervisningsministeriet i foråret 2009 initiativ til at drøfte problemstillingen omkring skoleskyderier med uddannelsessektoren for at sikre, at uddannelsesinstitutionerne har de nødvendige værktøjer og metoder til rådighed til at sikre elevernes ret til et sikkert undervisningsmiljø. Skoleskyderier er meget sjældne i nordisk sammenhæng, og i Danmark har der alene været ét tilfælde af skoleskyderi i 1994, hvor en mandlig studerende dræbte to personer i en kantine på Århus Universitet.

Drøftelserne mandede ud i, at Partnerskabet for ledelse, der er Undervisningsministeriets samarbejde med bestyrelses- og ledelsesforeningerne for landets selvejende uddannelsesinstitutioner om ledelsesmæssige spørgsmål, besluttede sig for at nedsætte to arbejdsgrupper². Udover at diskutere spørgsmålet om skoleskyderier skulle arbejdsgrupperne tillige se generelt på sikkerheden på uddannelsesinstitutioner. Den ene arbejdsgruppe har beskæftiget sig med den forebyggende indsats overfor udvikling af voldelig og kriminel adfærd, mens den anden arbejdsgruppe har beskæftiget sig med udmøntningen af kriseberedskab, samt indsatsen efter en ulykke eller anden hændelse har fundet sted. Arbejdsgrupperne, der mødtes to gange i løbet af foråret 2009, har i fællesskab udarbejdet nærværende vejledning, og Partnerskabet for ledelse har ved et fællesmøde i juni 2009 anbefalet dens udsendelse.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 166 af 14. marts 2001 om elevers og studerendes undervisningsmiljø.

² Arbejdsgrupperne bestod af repræsentanter fra Undervisningsministeriet, Rigspolitiet, Kommunernes Landsforening (KL), Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM), Private Gymnasier & Studenterkurser, Danske Erhvervsskoler, Danske Landbrugsskoler, Lederforeningen for VUC, SOSU-lederforeningen, Produktionsskoleforeningen, Gymnasieskolernes Rektorforening og Professionshøjskolernes Rektorkollegium.

2. Resumé

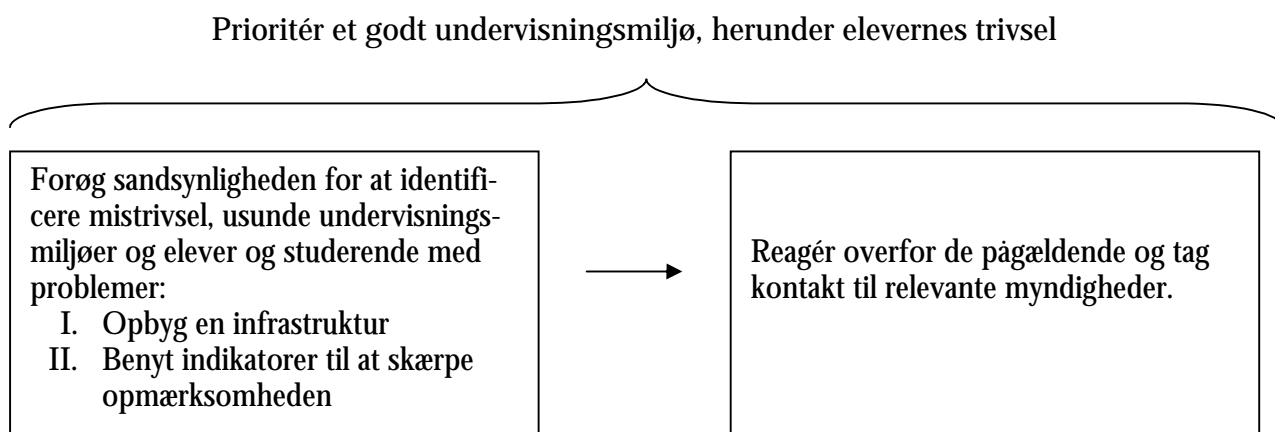
Nærværende publikation er et hjælpemiddel, når der skal arbejdes med sikkerheden på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Der er en stor forskel på uddannelsesinstitutionerne for så vidt angår aldersgruppe, institutionernes beliggenhed og indretning, undervisernes ansvar og forhold til de studerende. Det er derfor vigtigt, at uddannelsesinstitutionerne hver især udarbejder nogle retningslinjer, der er tilpasset de lokale forhold, og denne publikation skal vejlede og inspirere hertil.

Første del af vejledningen handler om, hvorledes uddannelsesinstitutionerne kan forebygge mod, at ulykker eller kriser indtræffer. Den anden del omhandler uddannelsesinstitutionernes håndtering af situationen, når en ulykke eller krise er indtrådt, samt den efterfølgende indsats efter en ulykke eller krise er overstået.

Kriser og konflikter skyldes ofte, at børn, unge eller voksne har problemer, hvorfor det er nødvendigt, at uddannelsesinstitutionen aktivt bestræber sig på at sikre et godt undervisningsmiljø på uddannelsesstedet, således at alle elever og studerende føler sig trygge og trives. Uddannelsesinstitutionerne skal være bevidste om deres ansvar for elevernes og de studerendes trivsel og skal sørge for, at de enkelte undervisere og andre ansatte er klædt på til opgaven med den forebyggende indsats. Dette sikres blandt andet ved at gøre de ansatte opmærksomme på, hvilke faresignaler de skal være på udkik efter hos eleverne og de studerende, samt vejlede dem i hvordan de skal reagere, når de opfanger sådanne signaler.

Anbefalingerne i første del af vejledningen er illustreret i figur 1.

Figur 1 Oversigt over anbefalinger i forhold til den forebyggende indsats overfor udviklingen af voldelig og kriminel adfærd:

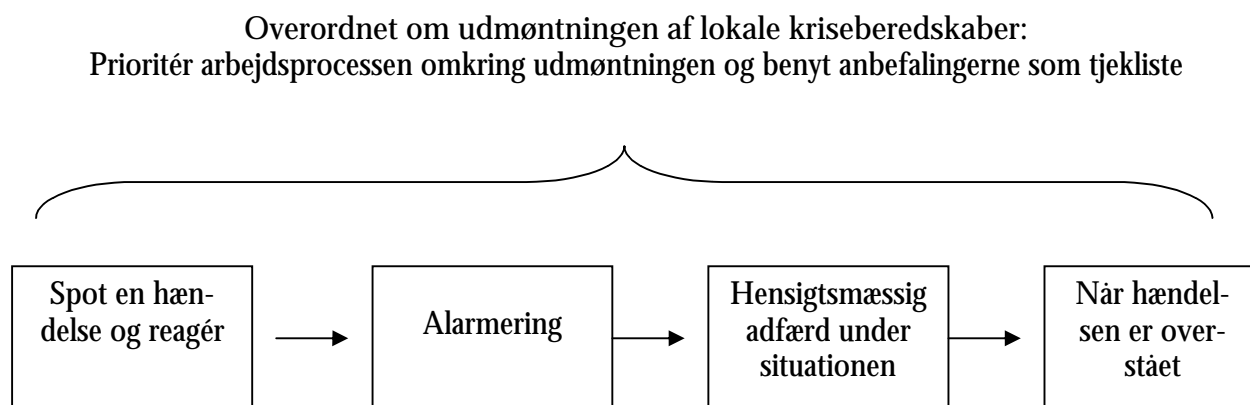

Den anden del af vejledningen skal hjælpe uddannelsesinstitutionerne til at udmønte et lokalt kriseberejdskab. Under hensyn til, hvilke tekniske installationer og værktøjer institutionen er i besiddelse af, eller kan anskaffe sig, skal der bl.a. udarbejdes retningslinjer for, hvorledes der skal reageres, når en ulykke eller krise er indtrådt, hvem der skal tilkalde hjælp, hvorledes der skal tilkaldes hjælp, hvordan eleverne og de studerende skal alarmeres, og hvordan skaden kan begrænses mest muligt. Det er i den forbindelse vigtigt, at der er nogle klare og enkle retningslinjer for de ansatte, så de ved, hvilket ansvar der påhviler dem, og hvordan de hver især skal handle i en konkret situation.

Sidst men ikke mindst skal uddannelsesinstitutionen have gjort sig nogle overvejelser om det videre forløb, efter at en ulykke/krise har fundet sted. Der skal bl.a. sørges for, at elever, studerende, forældre og andre berørte informeres herom, og at disse modtager den nødvendige krisehjælp. Relevante myndigheder skal underrettes, og kriseberedskabet skal evalueres.

Anbefalingerne i anden del af vejledningen er illustreret i figur 2.

Figur 2: Oversigt over anbefalingerne knyttet til udmøntningen af kriseberedskaber struktureret efter faserne i en ulykkes- eller krisesituation:

Når uddannelsesinstitutionerne arbejder med det forebyggende arbejde og opbygning af et kriseberedskab, vil det være hensigtsmæssig at samarbejde med relevante fagfolk og myndigheder. Det vil fx være politiet, andre uddannelsesinstitutioner, psykiatrien, de sociale myndigheder, kommunen og frivillige hjælpeorganisationer. På denne måde sikrer man sig en kvalificeret og sammenhængende indsats i arbejdet med sikkerheden på uddannelsesinstitutionerne.

3. Lovgrundlaget

Uddannelsesinstitutionerne i Danmark er i dag forpligtet til at forbygge og håndtere ulykker og krisituationer på uddannelsesstedet. Undervisningsmiljøloven udgør det lovmæssige og forpligtende grundlag, der skal sikre eleveres ret til et sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt miljø³. Dette fremgår af lovens § 1, stk. 1:

§ 1. Elever, studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning har ret til et godt undervisningsmiljø, således at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsesinstitutioner (uddannelsessteder) skal fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring og omfatter derfor også uddannelsesstedets psykiske og æstetiske miljø.

Det er ledelsen på den enkelte uddannelsesinstitution, der har ansvaret for at sikre et godt undervisningsmiljø. Elever skal samarbejde om og medvirke til at opretholde et godt undervisningsmiljø, hvilket bl.a. fremgår af lovens §§ 4, stk. 1 og stk. 2:

§ 4. Elever, studerende og andre deltagere har ret til at vælge undervisningsmiljørepræsentanter til at varetage deres interesser over for uddannelsesstedets ledelse med hensyn til opfyldelse af bestemmelserne i § 1. Uddannelsesstedets ledelse kan tillade, at elever og studerende m.fl. tillægges mere vidtgående indflydelse på uddannelsesstedets undervisningsmiljø.

Stk. 2. Eleverne m.fl. kan vælge to repræsentanter til hver sikkerhedsgruppe, der er dannet på uddannelsesstedet i henhold til lov om arbejdsmiljø, og som beskæftiger sig med spørgsmål af betydning for undervisningsmiljøet.

Derudover er et uddannelsessted forpligtet til at udarbejde en skriftlig undervisningsmiljøvurdering omkring sikkerheds- og sundhedsforholdene, samt forholdene vedrørende det psykiske og æstetiske miljø på uddannelsesstedet. Undervisningsmiljøvurderingen skal revideres, når der sker ændringer af betydning, dog mindst hvert 3. år. Det følger af lovens § 7, at undervisningsmiljøvurderingen skal indeholde følgende elementer:

- 1) Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø
- 2) Beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer
- 3) Udarbejdelse af en handlingsplan, hvor det fremgår, i hvilken takt og rækkefølge de konstaterede problemer skal løses
- 4) Forslag til retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen

Undervisningsmiljøvurderingen skal være tilgængelig for elever og andre interesserede. Dansk Center for Undervisningsmiljø stiller værktøjer til rådighed for uddannelsesstedernes arbejde med undervisningsmiljøet. Materialet er tilgængeligt fra www.dcum.dk

³ Der er dog visse uddannelser, som er fritaget fra loven, jf. lovens § 1, stk. 4. Det drejer sig om bl.a. af militærets uddannelser samt nogle uddannelser indenfor søfart og fiskeri.

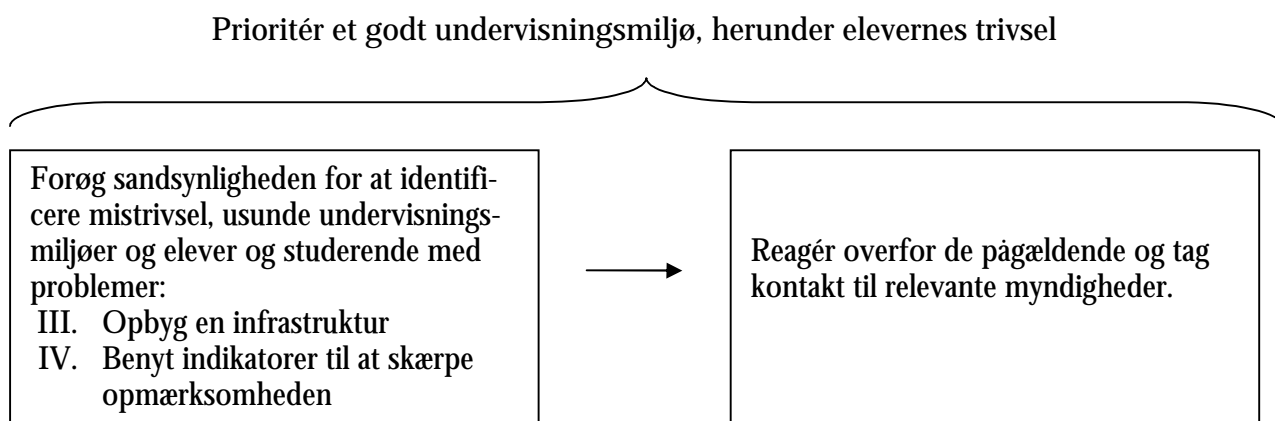
4. Den forebyggende indsats overfor udviklingen af voldelig og kriminel adfærd

Indsatsen mod hærværk, vold og anden skade på personer og bygninger forudsætter en forebyggende indsats mod udviklingen af voldelig og kriminel adfærd blandt børn og unge. Hærværk og vold skyldes ofte, at barnet og den unge har problemer, hvorfor der skal sikres gode rammer for deres trivsel. En forebyggende indsats skal grundlæggende betragtes som en generel samfundsmæssig opgave, hvilket kræver, at alle væsentlige aktører og institutioner hjælper til med at vedligeholde og forbedre de gode rammer for trivsel.

Undervisere på uddannelsesinstitutionerne har qua deres daglige omgang med elever og de studerende mulighed for et særligt indblik i elevers trivsel og sociale relationer. Dette muliggør en tidlig og effektiv forebyggende indsats overfor de elever og studerende, som ikke trives eller har andre problemer. Familie, venner, sociale myndigheder og andre ansatte på uddannelsesinstitutionerne, fx sundhedsplejerske skal tillige aktivt bidrage hertil.

I det følgende er der opstillet nogle generelle retningslinjer og anbefalinger for, hvordan ansatte på uddannelsesinstitutionerne kan identificere og håndtere faresignaler eller anden faretruende adfærd. Anbefalingerne er struktureret efter nedenstående oversigt:

Figur 1 Oversigt over anbefalinger i forhold til den forebyggende indsats overfor udviklingen af voldelig og kriminel adfærd:

4.1 Priorité et godt undervisningsmiljø, herunder elevernes og de studerendes trivsel

Sikringen af et godt og sikkert undervisningsmiljø er helt centralt, når uddannelsesinstitutioner vil forebygge ulykker og krisesituationer, idet et godt undervisningsmiljø kan medvirke til at forhindre og begrænse unødvendige kriser og konflikter, herunder mobning, social isolation og eksklusion fra fællesskabet. Uddannelsesinstitutionerne har et godt udgangspunkt i forhold til at yde en præventiv indsats overfor udviklingen af voldelig og kriminel adfærd, da de fleste børn og unge i Danmark har haft eller stadig har en tilknytning til uddannelsessystemet. Derudover kan et godt undervisningsmiljø være med

til at højne kvaliteten af undervisningen, motivationen for gennemførelse, den generelle trivsel og det faglige miljø.

Der er mange holdninger til, hvad et godt undervisningsmiljø indebærer, og hvordan dette kan skabes. Det er op til den enkelte uddannelsesinstitution at vurdere, hvordan man lokalt vil skabe et godt undervisningsmiljø, som både er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. I det følgende gives der nogle gode råd til, hvad skolerne bør have fokus på:

- Kontinuerlig og systematisk fokus på det fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.
- Rummelighed. Der skal være plads til forskellige typer af elever og studerende, hvilket betyder, at de skal føle, at de bliver lyttet til, at de bliver taget alvorligt, og at de frit kan ytre sig. Eleverne og de studerende vil således opleve at de bliver anerkendt, og de vil føle at de er en del af et fællesskab.
- Understøttelse af et godt socialt miljø, der fremmer gensidig respekt og dannelse af tætte sociale relationer.
- Demokrati. Forudsætningen for et godt undervisningsmiljø er en demokratisk tilgang bestående af dialog og inddragelse, rettigheder og pligter for den enkelte.
- Organisering af et nødvendigt samarbejde mellem bestyrelse, ledelse, personale, elever, studerende samt eksterne parter (fx brandmyndigheder, politi, socialrådgivere, psykologer, sundhedsinstitutioner, vejledningsmyndigheder m.v.).
- Sammenhæng mellem undervisningsmiljøarbejdet og det øvrige sikkerhedsarbejde på uddannelsesstedet.

Når den enkelte uddannelsesinstitution arbejder med sikringen af et godt undervisningsmiljø, kan den hente inspiration i de vejledninger, værktøjer og andet materiale, som Dansk Center for Undervisningsmiljø har lagt ud på deres hjemmeside⁴.

Opmærksomheden skal henledes på, at tilstedeværelsen af et godt undervisningsmiljø ikke er en garanti for, at der ikke findes elever på uddannelsesstedet, som mistrives eller som kan udgøre potentielle sikkerhedsstrusler. Alle uddannelsesinstitutionerne bør derfor være opmærksomme på eventuelle elever med alvorlige problemer, jf. næste afsnit.

Eksempel 1: En uddannelsesinstitution har i forbindelse med udarbejdelsen af den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering benyttet sig af en spørgeskemaundersøgelse, der bl.a. skal afdække det psykiske undervisningsmiljø på uddannelsesstedet. Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen, at nogle af eleverne føler sig mobbet, og at andre elever har bemærket, at der er nogle elever, som står udenfor det sociale fællesskab. Uddannelsesinstitutionen ønsker at forbedre det psykiske miljø på uddannelsesstedet og udarbejder i forlængelse heraf en trivsels- og antimobbestrategi.

Eksempel 2: En uddannelsesinstitution udarbejder hvert år en handleplan, der bl.a. evaluerer de målsætninger, som institutionen havde sidste år, samt definerer nye målsætninger for det kommende skoleår. Handleplanen omhandler uddannelsesinstitutionen som en organisation i sin helhed, derunder elevers trivsel, samarbejdet underviserne imellem og mellem underviser og elever.

⁴ www.dcum.dk

4.2 Identificering af et usundt undervisningsmiljø og elever og studerende med problemer

Trivsel i undervisningsmiljøet handler om mange forskellige faktorer, relationer og komplekse processer, herunder kulturelle, sociale, psykologiske og læringsmæssige processer. Den sociale virkelighed er under konstant forandring, og den kan opleves fra forskellige individuelle vinkler. Der kan således angives adskillige årsager til et usundt socialt og psykisk undervisningsmiljø.

Mistrivsel og usunde fællesskaber kan være vanskelige at identificere, og det kan være svært at få øje på elever og studerende med alvorlige problemer. Det er derfor vigtigt, at uddannelsesinstitutionerne er opmærksomme på potentielle faresignaler, og at der gribes ind på et tidligt tidspunkt, idet det ofte vil være den bedste mulighed for at forebygge en eventuel fremtidig hændelse. Uddannelsesinstitutionen skal derfor udvikle retningslinjer og klare regler for, hvordan de ansatte skal identificere og reagere på tegn på mistrivsel.

I det følgende beskrives to tilgange til, hvordan uddannelsesinstitutioner kan øge deres muligheder for at opfange tegn på mistrivsel, elever og studerende med alvorlige problemer og et usundt undervisningsmiljø i øvrigt. Det anbefales, at begge tilgange benyttes for at øge sandsynligheden for, at uddannelsesinstitutionen i god tid kan spotte og takle problematiske forhold.

Den første tilgang er strukturel og indebærer, at uddannelsesinstitutionen udvikler en hensigtsmæssig infrastruktur, der kan opsamle vigtige informationer og faresignaler, samt tilvejebringe støtte og hjælp til den enkelte elev og studerende tilpasset dennes behov. Dette vil blive uddybet i afsnit 4.2.1.

Den anden tilgang, som vil blive belyst under afsnit 4.2.2., sætter fokus på aktørerne. De enkelte undervisere, studievejledere og andre ansatte på uddannelsesinstitutionen skal således være opmærksom på et usundt undervisningsmiljø, faresignaler og anden usædvanlig adfærd, som bør give anledning til reaktion og handling.

4.2.1 Opbygning af en hensigtsmæssig infrastruktur

Informationer om, at en elev har problemer, skal ofte opfattes som en brik i et større puslespil. For at ”stykke puslespillet sammen” er det nødvendigt, at der er opbygget en infrastruktur på institutionen, som kan bidrage til at give et helhedsorienteret billede af den pågældende elevs situation, samt sikre at vedkommende modtager rettidig hjælp. Nedenfor angives anbefalinger til, hvordan en sådan infrastruktur kan opbygges og styrkes.

- Opbygning af en infrastruktur, som udover andre formål (fx formindske frafald, uddannelsesvejledning m.m.), kan opfange og håndtere elever med alvorlige problemer.
 - Organisering af personale og opgavefordeling: Uddannelsesinstitutionerne skal undersøge og sikre, at den eksisterende interne organisering af underviserstab, vejledere, mentorer m.v., kan opfange og støtte elever med alvorlige problemer.
 - Værktøjer og metoder: Det er hensigtsmæssigt, at der anvendes flere forskellige værktøjer og metoder til at opfange tegn på et usundt undervisningsmiljø, faresignaler og an-

den usædvanlig adfærd. Dette kan eksempelvis ske ved spørgeskemaundersøgelser, registrering af mødepligt og afleveringspligt, forældremøder, diskussioner i klassen, undervisningsmiljøvurderingen m.m.

- Dialog: Der skal være mulighed for, at eleverne og de studerende i fortrolighed kan henvende sig til en person med deres problemer. Generelt forudsættes en kontakt og dialog mellem de enkelte elever og ansatte på uddannelsesinstitutionen, således at det er muligt at gribe ind på et tidligt tidspunkt.
- Eksternt netværk: Uddannelsesinstitutionen kan med fordel etablere eller udbygge et eksternt netværk bestående af politi, sociale myndigheder, andre skoler og lokale hjælpeorganisationer. En række institutioner har endvidere etableret frivillige abonnementsordninger med private psykologer, der giver mulighed for en hurtig indsats.

Eksempel 3: En uddannelsesinstitution har valgt at organisere sine undervisere i teams, således at underviserne for 3-4 klasser jævnligt mødes for at diskutere det faglige indhold i undervisningen samt eventuelle studerende med sociale eller psykiske problemer. Underviserne har daglig omgang med de studerende og følger dem i 2 år. Til hvert underviserteam er der tilknyttet 2-3 uddannelsesguider/kontaktundervisere, som coacher de studerende, og forsøger at være tæt på dem, herunder om forhold der ikke er faglig. Derudover er der tilknyttet en studievejleder til hvert underviserteam.

Eksempel 4: En uddannelsesinstitution har en omfattende registrering af møde og afleveringspligt. Hermed opfanges elever, der begynder at falde bagud. Derudover har uddannelsesstedet et underviserteam, en studievejledningsordning og har frivilligt tilknyttet en psykologordning, således at elever med faglige/sociale/psykiske problemer sikres en støtte og hjælp svarende til deres behov.

4.2.2 Indikationer på et usundt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd og andre faresignaler

I det følgende er der opstillet en række indikatorer, der med forsigtighed kan betragtes som mulige tegn på et usundt socialt fællesskab. Listen af indikatorer er ikke udtømmende.

- Indikatorer på et usundt undervisningsmiljø kan være:
 - Unødig meget uro
 - Stærke negative relationer
 - Uforløste konflikter
 - Bekymrende fraværs mønstre
 - Manglende respekt, en dårlig omgangstone, negativt og grænseoverskridende sprog og manglende lydhørhed. Omvendt kan der også være tale om elever, der er tavse, som eventuel forfølges og gøres til synde bukke.

Yderligere er der opstillet nogle indikatorer, der kan pege i retning af, hvornår elever og studerende potentielt kan udgøre en sikkerhedstrussel mod uddannelsesinstitutionen⁵. Indikatorerne er udarbejdet med baggrund i tidligere tilfælde af skoleskyderier i andre lande. Erfaringerne er, at skoleskyderier sjældent er impulsive handlinger, men at der ofte går en planlægningsproces forud for gerningen. Vedkommende vil ofte have udvist et bekymrende adfærdsmønster op til handlingen., og i nogen tilfælde vil andre have haft kendskab til vedkommendes planer. Det er derfor helt afgørende, at uddannelsesinstitutionerne kan spotte og reagerer på kendskab til mistænkelige ytringer, våbenfund, bekymrende adfærd m.m. Gerningsmanden har som hovedregel været en yngre mand. Kønsaspektet bør dog ikke mindske opmærksomheden på piger/kvinder, som de følgende indikatorer passer på.

- Grundlæggende indikator: social udstødelse.
 - Oplevelsen af manglende anerkendelse fra skolekammerater, undervisere eller familie.
 - Den pågældende opleves som ensom, indelukket, anderledes, umoden, aggressiv, narcissistisk eller psykisk uligevægtig.
 - Mobning og / eller andre personlige nederlag på uddannelsesstedet.
 - Vedkommende kan have "venner", men der er ofte tale om overfladiske bekendtskaber uden tætte relationer, eller der kan være tale om, at "vennerne" nærmere er at betragte som medsammensvorne i et bekymrende fællesskab isoleret fra det øvrige sociale fællesskab.

- Andre indikatorer:
 - Udtryk for had og foragt for en eller flere personer, navnlig nuværende eller tidligere skolekammerater og / eller undervisere. Dette kan fx finde sted i chatrum, breve, mundtligt mv.
 - Vedkommende har tidligere givet udtryk for at ville begå eller har forsøgt at begå selvmord. Selvmord er særligt bekymrende, hvis den pågældende har en trang til udadventt destruktion, og virker som indestængt aggressiv, jf. ovenstående indikator.
 - Et eller flere afbrudte uddannelsesforløb.
 - Direkte trusler mod nuværende eller tidligere skolekammerater og eller undervisere.
 - Psykiske lidelser, hvor der muligvis foreligger en diagnose. Der kan være tale om ét eller flere afbrudte behandlingsforløb.
 - En overdreven interesse for skydevåben eller vold (computerspil, film mv.).
 - Fund af skydevåben eller mulig adgang til våben.
 - Voldelig adfærd og mangel på empati eller impuls kontrol.

⁵ Der kan også være tale om tidligere elever, som ikke længere er tilknyttet uddannelsesinstitutionen. Det vigtigste er dog, at uddannelsesinstitution på et tidspunkt har været i kontakt med vedkommende, og derfor har en mulighed for at yde en præventiv indsats i forhold til denne.

- Påklædning (ændring af påklædning til fx militæruniform eller lignende).
- Glorificering af tidligere skoleskydere, herunder udtryk for at den pågældende vil gå i samme fodspor.

Det vil altid være et skøn, om en konkret person, der opfylder én eller flere af ovenstående indikatorer, udgør en sikkerhedstrussel. Det generelle råd er dog, at jo flere indikatorer der er til stede, jo større er behovet for at reagere.

4.3 Reaktioner på mistriivsel, dårligt undervisningsmiljø, og andre faresignaler

Når uddannelsesstedet identificerer udpræget mistriivsel, et dårligt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd eller andre faresignaler, skal der reageres på dette. Er der tale om, at en elev ikke trives eller udviser en usædvanlig adfærd, er det vigtigt, at en ansat tager initiativ til at starte en dialog med den pågældende elev. Her kan det være en fordel, at uddannelsesinstitutionens daglige ledelse i samråd med de enkelte faglærere, studievejledere og andre ansatte beslutter, hvem der i den pågældende situation er mest kompetent til at føre en sådan samtale. Herudover skal rammen for samtalen fastlægges, dvs. at det på forhånd skal gøres klart, hvilken form for samtale der er tale om, og hvad eleven eller den studerende skal konfronteres med.

Såfremt en elev, studerende eller underviser får kendskab til oplysninger, der tyder på, at eleven eller den studerende er i alvorlige problemer eller udgør en potentiel sikkerhedstrussel, skal ledelsen eller relevante fagpersoner og myndigheder straks kontaktes med henblik på at få afdækket den pågældendes behov for professionel hjælp. Det er vigtigt, at ledelsen og de ansatte tager eventuelle indberetninger alvorligt. Hvis der tale om kendskab til direkte trusler eller fund af våben skal politiet straks informeres herom.

Det følger af reglerne om tavshedspligt⁶, at ansatte ikke frit kan videregive alle oplysninger, som de gennem deres arbejde får kendskab til. Tavshedspligten kan dog undtagelsesvist brydes, såfremt der er tale om modstående hensyn, der nødvendiggør videregivelsen af informationer. Dette vil fx være tilfældet ved direkte trusler eller fund af våben, men det vil tillige kunne være relevant ved sociale og personlige problemer. For nærmere udredning af regelgrundlaget for videregivelse af personfølsomme oplysninger, henvises der til bilaget.

Folkeskoler har mulighed for at sende børn til en skolepsykolog. Mange øvrige uddannelsesinstitutioner har frivilligt tilknyttet en psykologordning, som skal sikre, at personer med problemer har mulighed for umiddelbart at modtage professionel støtte. Der findes endvidere forskellige hjælpeorganisationer, som kan yde værdifuld ressourcehjælp, jf. afsnit 6.

Der bør generelt reageres på et usundt undervisningsmiljø ved at opprioritere det forebyggende arbejde og på at få genskabt fundamentet for trivsel på uddannelsesinstitutionen. Dette kan for eksempel ske ved udarbejdelse af en handleplan for, hvordan undervisningsmiljøet kan forbedres. Eksempelvis vil det kunne ske i form af en antimobbestrategi eller et kodeks for god adfærd på uddannelsesinstitutionen, jf. afsnit 4.1.

⁶ Straffeloven § 152 og §§ 152c - 152f, Forvaltningslovens §§ 27-32 og Serviceloven

Eksempel 5: En elev udtaler sig om brug af våben, selvmord eller lignende. Uddannelsesinstitutionen taler med den pågældende elev, og kontakter vedkommendes forældre. Er eleven over 18 år, skal uddannelsesinstitutionen være opmærksom på, at underretningspligten i Serviceloven ikke gælder for unge, der er fyldt 18 år. For en nærmere redegørelse om underretningspligten samt tavshedspligtsreglerne henvises til det vedlagte bilag. Derudover opfordres der til, at eleven kontakter egen læge, der kan henvise til psykiatrisk behandling. Uddannelsesinstitutionen har også etableret et samarbejde med lokale støtteorganisation, som kan hjælpe eleven med sociale og personlige problemer, og uddannelsesinstitutionen kontakter politiets misbrugsgruppe og forebyggelsesgruppe ved problemer med karakter af misbrug eller kriminalitet.

5. Udmøntningen af kriseberedskaber og indsatsen efter at en ulykke eller krise har fundet sted

I en pludselig opstået ulykke eller krisesituation skal krisestyringen medvirke til at begrænse skaderne på personer og bygninger. Det er det professionelle redningsberedskab såsom politi, brandvæsen og ambulancefolk, der er ansvarlig for krisestyringen, når de er kommet frem til ulykkesstedet. Indtil da er det uddannelsesstedets eget interne beredskab, der skal håndtere den pågældende situation.

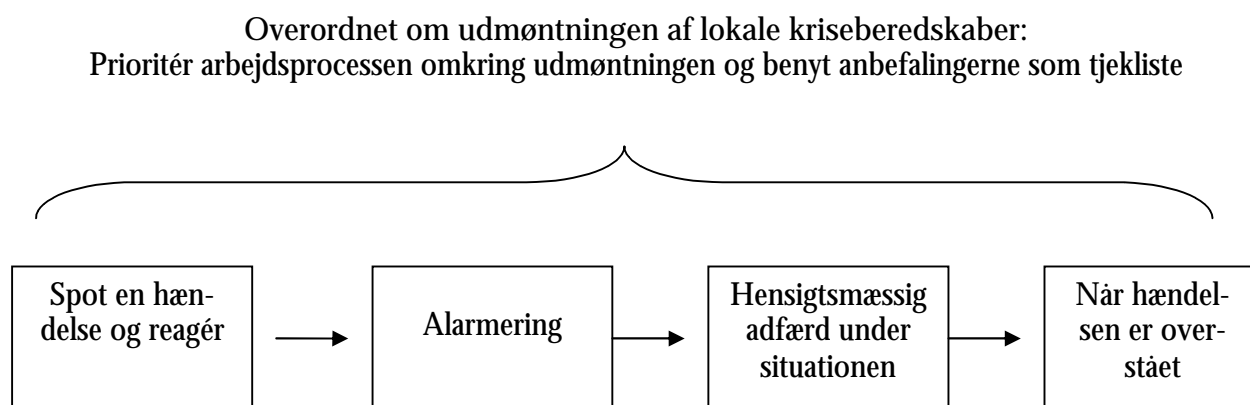
Det er derfor af afgørende betydning, at de enkelte uddannelsesinstitutioner har et internt beredskab, der kan håndtere en given ulykke eller krise, indtil redningspersonellet når frem. Det vil fremme krisestyringen, hvis en større kreds udover ressourcpersonerne er bekendt med de beredskabsplaner, der eksisterer på uddannelsesinstitutionen.

Krisestyring forudsætter, at der er ressourcpersoner på uddannelsesinstitutionen, som er forberedte på, hvordan eventuelle ulykker og sikkerhedstrusler skal håndteres på en hensigtsmæssig måde, hvilken rolle disse personer hver især skal påtage sig, og hvordan de bidrager til en koordination af indsatsen før og under redningspersonellens tilstedeværelse.

Endvidere er det hensigtsmæssigt, at uddannelsesinstitutionen har taget stilling til, hvordan omverdenen informeres om krisen, efter denne er overstået, og hvordan det sikres, at de involverede får den nødvendige krisehjælp under krisen og efterfølgende.

De nedenstående faser beskriver et normalt hændelsesforløb, og anbefalingerne er struktureret efter disse faser.

Figur 2: Oversigt over anbefalingerne knyttet til udmøntningen af kriseberedskaber struktureret efter faserne i en ulykke- eller krisesituation:

5.1 Overordnet for udmøntningen af kriseberedskaber

Et internt kriseberedskab indebærer, at uddannelsesinstitutionen lokalt har gjort sig nogle grundige overvejelser omkring mulige ulykke- og krisescenarier og har en plan for håndtering af disse. Dermed

minimeres det kaotiske, som kender tegner en pludselig opstået krisesituation, og vilkårene for en hensigtsmæssig og fleksibel krisestyring øges.

Anbefalingerne er:

Hvilke farer skal der sikres imod?

- Uddannelsesinstitutioner skal have et internt kriseberedskab, der kan håndtere forskellige former for sikkerhedsrisici og ulykkes-scenarier. Institutionerne bør således tænke forskellige scenarier for krisesituationer igennem med henblik på en hensigtsmæssig krisestyring af disse. Der kan eksempelvis være tale om brand, terror, naturkatastrofer, eksplosioner (herunder ulykker fx i værksteder og laboratorier m.v.), overfald og skoleskyderier.
- Uddannelsesinstitutionerne bør have en differentieret tilgang til spørgsmålet om det interne kriseberedskab.
- Der er særegne forhold ved håndtering af et skoleskyderi, der skal tages højde for, når uddannelsesinstitutioner udarbejder deres interne kriseberedskab, jf. afsnit 5.3 & 5.4.

Hvordan?

- Uddannelsesinstitutionen skal have afdækket og visuelt beskrevet skolens områder, bygninger, flugtveje m.m., herunder om det er muligt at dele skolen op i adskilte sektioner. Der skal tages stilling til, hvilke muligheder der er for evakuering (anbefales i tilfælde af brand) og barrikadering (anbefales i tilfælde af skoleskyderi).
- Selve processen omkring udarbejdelsen af et internt kriseberedskab skal prioriteres meget højt. Der skal udveksles den fornødne information, og de involverede parter skal have lejlighed til at diskutere og forberede sig på deres roller i en given krisesituation.
- Det endelige interne kriseberedskab skal munde ud i nogle klare og enkle handlingsorienterede retningslinjer, eksempelvis i form af en manuel. Manualen skal være lettilgængelig og kortfattet, så den er let at huske. Det er nødvendigt at opdatere og evaluere manualen med jævne mellemrum. En deltaljeret "skuffe-drejebog" kan også udarbejdes, men udelukkende at basere et kriseberedskab på en "skuffe-drejebog" kan hindre en effektiv krisestyring i en given krisesituation.
- Uddannelsesinstitutionens interne kriseberedskab skal udmøntes i et samarbejde med det lokale politi, brandvæsen og andre relevante samarbejdspartnere for at sikre en effektiv koordination af en eventuel redningsindsats. Hvis uddannelsesinstitutionen foretager væsentlige ændringer af deres kriseberedskab, skal relevante myndigheder informeres herom.

Hvem?

- Det anbefales, at en bred kreds af personer med daglig gang på uddannelsesstedet udgør resourcepersonerne. Det kan fx være ledelsen, administrativt personale, underviserstaben og andet fasttilknyttet personale. Dermed sikres det, at krisestyringen ikke er følsom overfor, hvilke personer der er til stede på uddannelsesinstitutionen under selve ulykken eller krisen. Det kan også overvejes, om der skal differentieres mellem ansvarspersoner og resourcepersoner, såle-

des at ansvarspersonerne har en koordinerende rolle, mens ressourcepersonerne har en udøvende rolle. Ressource- og ansvarspersoner kan med fordel tydeligt markeres, når det interne kriseberedskab aktiveres, fx ved at de ifører sig gule veste. Det vil således for enhver være synligt, hvem der har en aktiv rolle i krisestyringen.

- Alt personel skal informeres om skolens interne kriseberedskab.
- Elever og studerende skal gøres bekendt med de regler og foranstaltninger, som gør sig gældende i en given krisesituation. Her bør der tages hensyn til hvilken aldersgruppe, som er uddannelsesinstitutionens primære målgruppe, når der skal tages stilling til omfanget af inddragelse i arbejdet med sikkerhed og kriseberedskaber. Udvis diskretion i arbejdet og overvej, hvilke informationer der er nødvendige at give videre til forældre, elever, studerende og omverdenen. Involvering og viden kan skabe tryghed. Omvendt kan for megen omtale af risikoen for fx skole-skyderier skabe utryghed, og i værste fald inspirerer uligevægtige elever og studerende til at begå farlige handlinger.

5.2 Spotte en hændelse og reagér

Når en ansat på uddannelsesstedet spotter eller får kendskab til en hændelse, der kan lede til en ulykke eller krise, er det vigtigt, at den pågældende reagerer. Reaktionen kan fx være, at alle andre omkring én advares, og at det interne kriseberedskab igangsættes.

I tilfælde af sikkerhedstrusler såsom terror og bevæbnet indtrængning anbefales det, at alle ansatte er informeret om, at de hver især har et ansvar for straks at kontakte politiet (ring 112), og at de ikke skal forvente, at andre gør dette. Politiet vil hellere have for mange opkald end ingen, og politiet kan for øvrigt nemt håndtere de mange opkald. Ved et opkald til politiet skal hændelsen kort beskrives, og det skal angives, hvor denne finder sted. Såfremt der er tale om bevæbnet indtrængning, ser politiet gerne, at der informeres om antallet af gerningsmænd, og at der angives et signalement af disse.

Eksempel 6: Ved indtrængen af en bevæbnet person, har skolen givet instruks om, at politiet og folk i nærhed straks skal informeres, og at undervisningslokalerne barrikaderes, hvis dette er muligt (eksempler på måder at barrikadere sig på, se afsnit 5.4).

5.3 Alarmering

Uddannelsesinstitutionerne er indrettet meget forskelligt i forhold til omgivelser, undervisningslokaler og tekniske installationer. Dette skal der tages højde for, når uddannelsesinstitutionerne fastlægger deres alarmeringsprocedure(r).

- Uddannelsesinstitutionen skal afdække skolens områder, indretning og tekniske installationer med henblik på at afklare, hvilke(n) alarmeringsprocedure(r) der er mulige at anvende i en given situation. Eksempler på forskellige alarmeringsmetoder og installationer er samtaleanlæg, megafon, mobiltelefon, intranet, belysningen m.m.

- Alarmen skal kunne udløses fra flere lokaliteter.
- Brandalarmen bør ikke anvendes i forhold til alarmering af et skoleskyderi, da aktiveringen af brandalarm umiddelbart vil medvirke, at folk strømmer ud på gangene, hvilket kan gøre dem udsatte overfor en skoleskyder.

Eksempel 7: Uddannelsesinstitution A er udstyret med et samtaleanlæg. Der meddeles klart over samtaleanlægget, hvilken krisesituation der er tale om, og hvilket kriseberejdskab der sættes i gang. Samtaleanlægget er indrettet således, at der kan alarmeres fra flere lokaliteter på uddannelsesinstitutionen.

Eksempel 8: Uddannelsesinstitutionen B har ikke umiddelbart nogle tekniske muligheder for alarmering, udover aktiveringen af en brandalarm. Denne fremgangsmåde bør ikke anvendes i tilfælde af et skoleskyderi, hvorfor det skal besluttes, hvorvidt der i stedet kan anvendes en megafon, mobiltelefoner eller intranet som alarmeringsredskab. Fordele og ulemper ved en bestemt alarmeringsprocedure bør overvejes.

Eksempel 9: En uddannelsesinstitution havde opfordret eleverne til at have deres mobiltelefoner tændt under undervisningen, dog på lydløs. Uddannelsesinstitutionen sørgede for have en database over alle elevernes mobilnumre, så institutionen i krisesituationen havde mulighed for at sende en SMS til alle elevernes mobiler. Øvelser på uddannelsesstedet viste, at godt 60 % af eleverne straks reagerede på SMS'en, og at det var nok til at gøre de sidste 40 % opmærksom på, at der var noget i gære.

5.4 Sikringen af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation

Når en krise indtræder og der alarmeres herom, er det væsentligt, at de udpegede ressourcepersoner ved, hvordan de skal forholde sig, og at de tager ansvar for styringen ved at påtage sig de opgaver, der er blevet tildelt dem i forhold til det interne kriseberejdskab. Brandvæsenet og politiet er ansvarlige for selve redningsindsatsen, når de ankommer, og de vil have gavn af at kunne koordinere indsatsen med bestemte ressourcepersoner fra uddannelsesinstitutionen.

Arbejdsgruppens anbefalinger er:

- Der tages stilling til to overordnede procedurer: evakuering og barrikadering. Den enkelte uddannelsesinstitution vurderer lokalt, hvilken af de nævnte procedurer er mest hensigtsmæssigt at anvende i forskellige krisesituationer. Det bør tilstræbes, at antallet af procedurer begrænses til et minimum.
- Der eksisterer klare retningslinjer, som er lette at huske for hver procedure. Disse enkle retningslinjer kan med fordel udmøntes i en lettilgængelig og enkel adfærdsinstruks, som ressource-

cepersoner skal have et dybdegående indblik i. Der skal tages stilling til, om elever og studerende også bør have adgang til en særskilt adfærdsinstruks.

- Uddannelsesinstitutionen bør undersøge, om uddannelsesstedets arkitektoniske indretning tillader, at uddannelsesinstitutionen deles op i adskilte sektioner, således at igangsættelsen af et internt kriseberedskab kan afgrænses til et bestemt geografisk område. Et eksempel er, at en bombetrussel kan afgrænses til en bestemt bygning, og det vil derfor kun være nødvendigt at evakuere denne ene bygning. Et andet eksempel er, at uddannelsesinstitutionen oplever et bevæbnet overfald. I sektionen hvor overfaldet finder sted, skal der barrikaderes, mens andre sektioner skal evakueres.
- Der bør udpeges én person, som forestår kontakten til politiet, når de ankommer til uddannelsesstedet. Uddannelsesinstitutionen sørger for, at politiet kommer i kontakt med kontaktpersonen. Politiet udpeger et sikkert mødested efter, at kontaktpersonen har oplyst politiet om uddannelsesstedets indretning, og hvor hændelsen finder sted. Kontaktpersonen og mødestedet skal ikke udpeges på forhånd, men skal først aftales, når selve hændelsen er indtruffet.
- Specifikt for bombetrusler: Politiet opererer med bestemte minimumsafstande til genstande, som mistænkes for at indeholde en bombe. For en rygsæk/kuffert er det en radius på 200 meter. Afstandene bør tænkes ind i uddannelsesinstitutionens procedure for håndtering af en bombetrussel.
- Specifikt for skoleskyderier: Det anbefales, at uddannelsesinstitutionen undersøger mulighederne for at barrikadere sig inde i afgrænsede lokaler, således at en potentiel skoleskyder kan nægtes adgang til lokalet. Det er vigtigt, at barrikaderingen er så effektivt som muligt, og gerningsmanden må derfor ikke kunne sparke døren ind. Det er endvidere vigtigt, at al støj undgås, dels fordi gerningspersonen muligvis vil bevæge sig videre, såfremt der er "stille", dels fordi politiet lettere vil kunne identificere, hvor gerningsmanden befinder sig.

Eksempel 10: Uddannelsesinstitutionen A er inddelt i klasseværelser og har få åbne arealer. Der udarbejdes to overordnede procedurer for evakuering og barrikadering. Uddannelsesinstitutionen tager stilling til, hvordan der skal evakueres, og hvilke genstande der i et klasselokale kan benyttes til effektivt at blokere indgangen til klasseværelset. Barrikadering kan fx ske ved, at ryggen til en stol benyttes som stopper for dørhåndtaget, og ved at borde og katedre er skubbet hen mod døren. Endvidere skal det sikres, at vinduerne er lukket.

Eksempel 11: Uddannelsesinstitutionen B er indrettet med meget åbne undervisningsarealer og der er få klasseværelser. Institutionen undersøger, om fx en stor gymnastiksal effektivt kan afskærmes fra indtrængning, eller om den generelle anbefaling skal være, at der evakueres. Dog skal det overvejes, om en evakuering gennem de åbne undervisningsarealer gør eleverne sårbare overfor en eventuel skoleskyder.

Eksempel 12: En uddannelsesinstitution har hængt en adfærdsinstruks op på kontorer og lærerværelser, hvori der står følgende:

Instruks ved indtrængen af personer med skydevåben:

- Underret alle omkring dig om truslen
- Alarmér politi - ring 112
- Gå ind i nærmeste lokale og lås døren
- Placér jer, så I ikke er synlige fra gange o.l.
- Forbliv i lokalet indtil enten politiet eller en på uddannelsesstedet ansat person kalder jer ud.

5.5 Indsatsen efter at en ulykke eller krisesituation har fundet sted

Når selve faren for skader mod personer og bygninger er passeret, skal der tages stilling til, hvordan pressen, ansatte, elever, studerende og pårørende informeres om hændelsen. Derudover skal der tages stilling til, hvordan de implicerede skal modtage den nødvendige krisehjælp, og det vil endvidere være relevant at evaluere, om kriseberedskabet har fungeret efter hensigten.

- Efter krisen er overstået, danner uddannelsesinstitutionens ledelse sig et overblik over hændelsesforløbet og eventuelle tilskadekomne. Der afsættes én eller flere ansvarspersoner til følgende opgaver:
 - Uskadede elever og ansatte skal samles med henblik på en debriefing. Hvorvidt pressen må være til stede under debriefingen beror på en konkret vurdering foretaget af uddannelsesstedets ledelse eller ansvars-/ressourcepersoner.
 - Forældre/pårørende til de uskadede elever, studerende og ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen for at modtage oplysninger om situationen.
 - Forældre/pårørende til tilskadekomne elever/studerende/ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen og modtage oplysninger om situationen.
 - Ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen og modtage oplysninger om situationen.
 - En pressemeddelelse sendes ud og lægges på hjemmesiden. Der tages stilling til, hvem der skal fungerer som talsmand udadtil. Pressemeddelelsen bør indeholde følgende:
 - En kort beskrivelse af hændelsesforløbet og den nuværende status.
 - Uddannelsesstedets og myndigheders reaktion og håndtering af sagen.

- Kontaktoplysninger på de(n) person(er), som man kan rette henvendelse til, hvis man har spørgsmål.
- En person skal tage kontakt til relevante myndigheder (kommune, region, ministerium, politi m.fl.) med henblik på at modtage konkret ressourcehjælp. Andre skoleledere i lokalmiljøet kan også yde værdifuld ressourcehjælp, særligt hvis der er oprettet et samarbejdsforum forinden, hvor lederne støtter hinanden i udmøntningen af kriseberedskabet.
- I dagene efter hændelsen danner uddannelsesinstitutionens ledelse i samarbejde med de ansatte, politiet, brandvæsenet og andre relevante myndigheder sig et fuldstændigt overblik over hændelsesforløbet.
- Alle interesserede inviteres snarest muligt til et informationsmøde, hvor de modtager den autoritative udlægning af handlingsforløbet, samt får mulighed for at stille spørgsmål.
- Der sørges for, at ansatte, elever og studerende, som er berørte af situation, modtager den nødvendige krisehjælp efter krisen er overstået. Det regionale sundhedsvæsen eller Akut Medicinsk Koordinationscenter⁷ vil umiddelbart sørge for, at denne tilbydes.
- I ugerne efter hændelsesforløbet, er ansatte og ledelse opmærksomme på, om der er ansatte eller elever, der udviser tegn på at være påvirket af hændelsen. Er dette tilfældet, skal der tages hånd herom.
- Der foretages en evaluering af det interne kriseberedskab på et senere tidspunkt med henblik på at afdække forhold, som kan optimeres. Orienter Dansk Center for Undervisningsmiljø om denne evaluering.

⁷ Regionerne er i dag indrettet til at tage hånd om enkelte eller få personer med psykiske eftervirkninger efter direkte eller indirekte involvering i konkrete voldsomme hændelser, som fx mindre trafikulykker. Derudover er regionerne i henhold til sundhedsloven forpligtet til at planlægge et kriseterapeutisk beredskab og varetage den kriseterapeutiske indsats i samarbejde med andre relevante parter. Det kriseterapeutiske beredskab skal forstås som sundhedsvæsenets evne til at udvide og omstille sin evne til at yde psykosocial omsorg og aflastning og yde krisebehandling ved større ulykker og tilsvarende hændelser. Hver region har oprettet et Akut Medicinsk Koordinationscenter (AMK), hvis funktion er at varetage den overordnede ledelse og koordination af sundhedsberedskabet – herunder det kriseterapeutiske - ved større ulykker, og enhver form for ekstraordinær hændelse, der inddrager sundhedsvæsenet i regionen. Ved en pludselig opstået ulykke eller krisesituation skal uddannelsesinstitutionerne kontakte alarmcentralen på 1-1-2, som ved behov vil kontakte AMK. Uddannelsesinstitutionerne bedes henvende sig til regionernes præhospitale leder, hvis der efterspørges mere information om AMK.

6. Oversigt over relevante eksisterende tiltag, myndigheder og organisationer

Dette afsnit beskriver nogle af de eksisterende tiltag, samt hvilke statslige og frivillige organisationer, der kan være relevant for uddannelsesinstitutionerne at have kendskab til, når de lokalt skal forebygge mod ulykker og kriser og udmønte deres interne kriseberedskaber. Listen er ikke udtømmende, og uddannelsesinstitutionerne opfordres til at afdække og opsøge lokale myndigheder og organisationer med henblik på at modtage rådgivning, og eventuelt at indgå i et mere permanent samarbejde, jf. anbefalingerne i afsnit 4 og 5.

Eksempel 13: Projektet "NetOpNu" yder psykologisk og pædagogisk vejledning for uddannelsesinstitutioner, som udbyder ungdomsuddannelser i Sønderjylland. Formålet med NetOpNu er at mindske elevens frafald, optimere deres udbytte af skolegangen og forebygge, at de unges psykiske problemer udvikler sig til kroniske, behandlingskrævende lidelser. Tre psykologer betjener i alt 16 institutioner med i alt ca. 7.000 elever. Læs mere på www.netopnu.org

6.1. Samarbejdet mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP)

Folketinget vedtog d. 3. februar 2009 en lovændring i retsplejeloven, der pålægger alle landets politikredse at etablere et samarbejde mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP-samarbejde) fra 1. april 2009. Det er politidirektøren, der på baggrund af drøftelser med relevante lokale aktører, beslutter de overordnede rammer for PSP-samarbejdet i de enkelte politikredse. PSP-samarbejdet vil derfor blive tilrettelagt under hensynstagen til de ønsker og behov, der lokalt måtte være i de enkelte kommuner under politikredsen. Det vil umiddelbart være de enkelte politistationer i politikredsen, som varetager det daglige lokale PSP-samarbejde

Eksempel 14: Frederiksberg kommune startede et PSP-samarbejde i 2005. Samarbejdet blev etableret på baggrund af et ønske om at forebygge, at borgere med misbrugsproblemer, psykiske lidelser og andre former for sociale problemer, ender i en situation, hvor de ikke modtager den støtte, som de har behov for, fx som følge af, at de ikke entydigt henhører under nogle af tre myndighedsområder. PSP-samarbejdet er organiseret i en styregruppe og en operativgruppe. Den operative gruppe mødes en gang om måneden. Samarbejdsforummet skal bl.a. styrke samarbejdsrelationerne og kendskabet til hinandens sektorområde og udveksle oplysninger omkring bestemte personer. Erfaringerne er, at PSP-samarbejdet bidrager til et helhedsorienteret billede af den enkelte borgers problemstilling, og at der udarbejdes en fælles handleplan i forhold til denne borger.

6.2 Samarbejdet mellem skole, socialforvaltningen og politi (SSP)

Det lokale samarbejde mellem (folke)skole, socialforvaltning og politi (SSP) arbejder generelt med prævention af kriminel adfærd. Næsten alle kommuner har et SSP-samarbejde. Der er ikke særskilt hjemmel hertil i en selvstændig lov, men hjemlen kan udledes af de love, der bl.a. regulerer folkeskolen, socialforvaltningen og politiet. Målsætningen for SSP-samarbejdet er at opbygge, anvende og vedligeholde et lokalt netværk, der har kriminalpræventiv indvirkning på børns og unges dagligdag. SSP-netværket bruges tillige til, at opfange faresignaler og udviklingstendenser i kriminaliteten og i børns og unges levevilkår tidligt nok til at der kan gøres en indsats. Endelig anvendes SSP-samarbejdet til at afklare, hvilke forebyggelsesmuligheder der lokalt er til stede.

6.3. Frivillige og andre relevante organisationer

Der findes en række private og frivillige organisationer, som yder en indsats overfor børn og unge, der har problemer af forskellige karakter. I det følgende er der givet nogle eksempler på nogle af disse:

Eksempel 15: Livslinien yder en forebyggende indsats overfor selvmordstruede bl.a. gennem anonym net- og telefonrådgivning, ved undervisning af faggrupper i det selvmordsforebyggende arbejde og ved informationskampagner. Livslinien er en selvejende organisation under tilsyn af indenrigs- og socialministeriet. Læs mere på www.livslinien.dk.

Eksempel 16: Børns vilkår er en privat humanitær organisation, der generelt kæmper for børns ret til en god barndom, og de yder en særlig indsats for udsatte børn. Børns vilkår giver bl.a. anonym individuel rådgivning over nettet og telefonen, og organisationen har oprettet sorggrupper for børn og unge, som har mistet en pårørende. Derudover har de en skoletjeneste, som tilbyder skoler oplæg om mobning, mobil og chatkultur, puberteten m.m. Læs mere på www.bornsvilkar.dk.

Eksempel 17: Ungdommens Røde Kors (URK) gennemfører tiltag med fokus på blandt andet læring, ensomhed og rodløshed blandt udsatte børn og unge over hele landet. Eksempelvis er EnsomUng et tilbud til ensomme unge, der gennem chat og real life-aktiviteter skaber positive fællesskaber for disse. Projektet er gennemtestet i en række store byer og skal spredes til flere dele af landet gennem lokale EnsomUng-initiativer. Se mere på www.ensomung.dk og læs mere om URK's andre initiativer på www.urk.drk.dk.

Eksempel 18: Psykiatrifondens formål er at udbrede kendskabet til psykiske sygdommes årsager, forebyggelse og behandling, samt at skabe en positiv holdning til personer med psykisk sygdomme. Psykiatrifonden har bl.a. en rullende "undervisningsbus", der besøger uddannelsesinstitutioner, og som sætter fokus på psykisk sundhed, sygdom og forebyggelse. Derudover ydes der en anonym net- og telefonrådgivning for personer med en psykisk lidelse samt deres pårørende. Læs mere på www.psykiatrifonden.dk

Bilag: Vejledning om tavshedspligtsregler

Når uddannelsesinstitutionen i forbindelse med en forbyggende indsats eller efter en eventuel krise/hændelse orienterer eller underretter relevante myndigheder, elever, studerende, forældre, andre pårørende, ansatte på uddannelsesinstitutionen eller pressen, skal uddannelsesinstitutionen være opmærksom på, at der er visse oplysninger, som ikke frit kan videregives. Det drejer sig om oplysninger, der enten ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som fortrolige, eller er nødvendige at hemmeligholde for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser.⁸

Videregivelse af disse oplysninger kan kun ske, såfremt der er væsentlig modstående hensyn, der nødvendiggør videregivelsen.⁹ Hvorvidt dette er tilfældet afhænger af en afvejning af hensynet til den, hvem hemmeligholdelsen søger at beskytte, overfor hensynet til formålet med videregivelsen af oplysningerne. Ved denne afvejning skal der tages hensyn til oplysningens karakter, hvem modtageren er, og hvad formålet med videregivelsen er.

Er der tale om rent private forhold såsom helbredsforhold, væsentlige sociale problemer eller strafbare forhold, skal der være offentlige eller private hensyn, der klart vejer tungere end hensynet til beskyttelse af den enkeltes interesse i at hemmeligholde disse særlige følsomme personoplysninger. Dette vil fx være tilfældet ved videregivelse af information til politiet med henblik på strafferetlig forfølgning, efterforskning eller forbyggende arbejde fx i forbindelse med PSP-samarbejdet, jf. afsnit 5.1.

Er informationerne af nødvendig betydning for en myndigheds (fx sociale myndigheder) behandling af en sag eller dennes virksomhed i øvrigt, vil der tillige kunne videregives information af rent privatretlig karakter. Brandvæsen, læger og andre involverede myndigheder kan således tillige informeres, i det omfang det er nødvendigt for, at disse kan udføre deres opgaver. Ved orientering af elever, forældre og pressen vil der derimod i almindelighed ikke være vægtige hensyn, der taler for en videregivelse af særlige følsomme personoplysninger. Dette gælder dog ikke i forhold til forældre og nære pårørende til den, hvem oplysningen angår fx en tilskadekommet elev.

I forhold til videregivelse af fortrolige oplysninger til ansatte (fx undervisere) på uddannelsesinstitutionen skal der være et sagligt behov for, at disse kan modtage oplysninger af rent privatretlig karakter.

Drejer oplysningerne sig om andre personlige forhold end rent private som fx sociale problemer, der ikke kan betegnes som væsentlige, eller økonomiske forhold, skal videregivelsen af sådanne almindelige fortrolige oplysninger være saglig begrundet. Igen må der foretages en konkret afvejning af de forskellige modstående hensyn. I forhold til politi, kommune, andre sociale myndigheder, læger, sundhedspersonale, brandvæsen mv. vil der kunne være en saglig begrundelse for videregivelse af oplysninger om personlige forhold. Derimod vil der normalt ikke være tilstrækkelig nødvendige hensyn, der taler for underrettelse til elever og forældre, medmindre de pågældende er forældre til den elev/studerende, hvem oplysningen vedrør.

⁸ Jf. Forvaltningslovens §§ 27-32.

⁹ Reglerne gælder både for videregivelse af oplysninger i mundtlig og skriftlig form. Videregives informationerne ved hjælp af elektronisk databehandling, fx via e-mail eller internettet, da finder Persondatalovens regler anvendelse. Disse svarer i det væsentlige til forvaltningslovens regler.

Beskyttelse af offentlige interesser vil endvidere kunne begrunde hemmeligholdelse af oplysninger. Eksempelvis vil hensynet til statens sikkerhed i forbindelse med terrorhandlinger kunne være en væsentlig årsag til hemmeligholdelse af visse oplysninger. Er der mistanke om kriminalitet som fx skoleskyderier, vold, brand eller bombetrusler kan hensynet til politiets efterforskning, strafferetlig forfølgning og forbyggende arbejde tillige begrunde hemmeligholdelse af information.

Såfremt den person eller myndighed, som tavshedsreglerne søger at beskytte, giver samtykke til videregivelse af fortrolige oplysninger, da kan disse oplysninger frit videregives.

Det følger af serviceloven¹⁰, at uddannelsesinstitutionen har en underretningspligt til kommunen for så vidt angår børn og unge under 18 år, hvis oplysningerne drejer sig om vanskeligheder for eleven/den studerende i forhold til de daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller oplysninger om at eleven/den studerende lever under utilfredsstillende forhold, eller har behov for støtte som følge af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Forudsætningen for, at underretningspligten indtræder, er dog, at uddannelsesinstitutionen ikke har rimelig mulighed for selv at afhjælpe vanskelighederne fx gennem rådgivning og vejledning af barnet eller den unge og dennes forældre¹¹. Ved denne vurdering skal der tillige tages hensyn til, om kommunen tilbyder gratis rådgivning og støtte til eleven.

For unge, der er fyldt 18 år, gælder underretningspligten i Serviceloven ikke. Her finder de almindelige regler i forvaltningsloven anvendelse for så vidt angår adgangen til at videregive personfølsomme oplysninger.

¹⁰ Omfatter også frie grundskoler og frie kostskoler.

¹¹ Serviceloven § 153 samt bekendtgørelse 1336 af 30. november 2007